

PEKKA TULIARA

KUSTANTAMO
HELMIVYÖ

PREERIAN LAULU

KIRJOITUKSIA
LÄNKKÄREISTÄ

Preerian laulu

Pekka Tuliara

Preerian laulu

Kirjoituksia länkkäreistä

Kustantamo Helmivyö
Turku 2025

Pekka Tuliara: *Preerian laulu*

ISBN 978-952-7469-76-7

Painopaikka: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Lukijalle

Pekka Tuliara (1938—2022) oli monessa mukana: hän oli pitkän linjan free-toimittaja, Disney-tuntija, Roope-setä-lehden toimitussihteeri, Folk & Country -lehden avustaja, Helsingin Sanomien sarjakuvastriippien suomentaja ja niin edelleen. Hän teki myös ohjelmia radioon ja puhui laajasti eri tilaisuuksissa. Lisäksi hän tunsu Jiddu Krishnamurtin ajattelua, jossa oli tarkoitus oppia tuntemaan itsensä ilman välikäsiä.

Ennen kaikkea Pekka oli läänkkärituntija. Hän kirjoitti lännenelokuvista ja -sarjakuvista, välillä myös lännenkirjallisuudesta, Filmihulloon, Sarjainfoon ja Folk & Countryyn sekä Suomen Länkkäriseuran Ruudinsavuun. Pekkaa kiinnostivat eniten taka-ajatuksettomat B-länkkärit ja niiden pohjalta tehdyt sarjakuvat eikä hän oikein tuntunut välittävän toisen maailmansodan jälkeen tehdyistä psykologisista ja väkivaltaisista lännen elokuvista. Pekalla oli myös laaja kokoelma yksinkertaisia toimintalänkkäreitä kaita-filmikopioina.

Kun Pekka tapaturmaisesti kuoli syksyllä 2022, syntyi ajatus koota kirja hänen länkkäriaiheisista kirjoituksistaan. Pekalla ei ollut perikuntaa, mutta Suomen sarjakuvaseura, joka oli saanut osan hänen mittavista kokoelmistaan, antoi luvan hankkeelle.

Kokoamistyön aloitin etsimällä koneiltani Pekan juttuja, jotka hän oli tehnyt päätoimittamaani Ruudinsavuun. Kaikista ei enää löytynyt tiedostoa, joten ne piti skannata lehdistä. Lisäksi skannasin Filmihulloon tehtyjä juttuja, joista varmasti tärkein oli laaja B-länkkärien näkemyttä Suomessa 1930–1950-luvuilla esitelty artikkeli. Juhani Tolvaselta sain lopulta Pekan vanhat leikekirjat, joista löytyi lukuisia esimerkiksi Folk & Country -lehteen tehtyjä juttuja. Pekka oli kirjoittanut länkkäreistä ja country-musiikista pitkiä artikkeleita myös Helsingin Sanomiin, mikä 2020-luvulla tuntuu tavoittamattomalta utopialta. Mukana leikekirjoissa oli myös Pekan kirjeenvaihtoa, josta kävi

ilmi, että hän oli 1980-luvulla suunnitellut country-musiikista kokonaista kirjaa. (Yleisteosta aiheestahan ei ole suomeksi koskaan tehty.)

Olen jakanut kirjan kolmeen osioon: ensimmäisessä osiossa saadaan elokuva-aiheisia juttuja, joissa B-länkkäri korostuu. Pekan kiinnostuksenkohteet olivat enimmäkseen näyttelijöitä eikä hän juuri kirjoittanut ohjaajista, joihin taas monet muut historioitsijat kiinnittävät huomionsa. Toisessa osiossa käydään läpi elokuvien sarjakuvaversioita.

Kolmannessa osiossa on esittelyjä länkkärien kuuluisista hahmoista, kuten Cisco Kidistä ja Zorrosta. Viimeisessä osiossa on artikkeleita länkkärien tekijöistä, ja siinä ollaan kirjallisuuden ja sarjakuvan puolella. Osiot menevät osittain päällekkäin, ja niissä on toistoa, kuten teksteissä muutenkin, minkä lukija toivottavasti antaa anteeksi. Mukana on myös musiikkia käsitteleviä tekstejä sikäli kuin ne sivuavat lännenelokuvia. Juhani Tolvanen on kirjoittanut esipuheen oheen laajemman henkilökuvan.

Olen parhaani mukaan pyrkinyt päivittämään tekstejä niin että alkuperäisenä kirjoitusaikana vielä elossa olleiden ihmisten kuolinvuodet tulevat mainituksi. Lisäksi Pekka kirjoitti lännenelokuvaan liittyvistä festivaaleista, joita ei enää järjestetä — olen nämäkin kohdat koettanut päivittää. Pekka kirjoitti usein vanhentuneiden lähteiden pohjalta, ja olen joissain kohdissa pyrkinyt ottamaan tämän huomioon ja varovaisesti päivittänyt hänen antamiaan tietoja.

En tiedä, onko käsillä oleva kokoelma kattava, mutta se sisältää kuitenkin tietoa, jota ei kirjamuodossa ole suomeksi välttämättä aiemmin ollut. Lisäksi se on kirjoitettu Pekan sujuvalla ja viihdyttävällä tyyllillä, jossa on koko ajan enemmän kuin ripaus inhimillistä lämpöä. Kiitos tekstejä skannanneelle Timo Ronkaiselle ja kansikuvasta Tarmo Kivistolle!

Turussa syyskuussa 2025

Juri Nummelin

Pekka Tuliara – siinä vasta lännen mies

Davy, Davy Crockett

Siinä vasta miesten mies

....

Davy, Davy Crockett

Siinä vasta pyssymies

...

Davy, Davy Crockett

Siinä vasta seuramies

...

Davy, Davy Crockett

Siinä vasta naisten mies

Kauko Käyhkön 1956 suomeksi riimittelemä sovitus George Brunsin laulusta “The Ballad of Davy Crockett” on kuin yksi yhteen kuvaus Pekka Tuliarasta (24.7.1938-10.11.2022) sillä *ainoalla* erotuksella, että Pekka ei ollut pyssymies.

Tintti-mieheksi Pekka Tuliaraa olisi voinut myös sanoa, sillä hän pysyi kuta kuinkin samannäköisenä vuosikymmenestä ja seikkailusta toiseen.

Tunsin Pekan vuodesta 1975, jolloin muutin Helsinkiin ja minusta tuli Suomen Sarjakuvaseuran aktiivi ja Sarjainfo-lehden tekijä. Pekka oli Sarjakuvaseuran aktiivi ja mukana kaikessa tallentaen mm. valokuviiin ja kaitafilmeille Puupäähattu-tilaisuuksia.

Hän oli myös yksi Sarjainfon tukipilareista aina valmiina kirjoittamaan niin brittidekkarisarjakuvista kuin lännensarjoistakin. Puhumatakaan diakuvilla höystetyistä esitelmistä noista teemoista; olihan Pekka Tuliara ensiammatiltaan opettaja.

Suomalaisen sarjakuvan seuramies Pekka Tuliara tuli legendaarisella kirjeellä 1971 sarjakuvaseuraa perustamassa olleelle Heikki Kaukorannalle: ”Olen 32-vuotias englanninopettaja ja olen kiinnostunut tulemaan mukaan perustamaan sarjakuvaseuraa.”

Sarjakuva oli vain yksi Pekka Tuliaran intohimon kohteista. Krishnamurtin filosofiaa ei ehkä voi luokitella tuolla termillä, mutta dekkarit, jooga, elokuva, Irlanti, P. G. Wodehouse ja ennen kaikkea country-musiikki ja kaikki mahdollinen länneläisiin liittyvä olivat hänen temmelyskenttäänsä. Siitä kertonevat Pekka Tuliaran testamenttilahjoitustensa määrät: viisi hyllymetriä Krishnamurti-aineistoa, kahdeksan hyllymetriä dekkareita, muutama hyllymetri P. G. Wodehousea ja yli 60 muuttolaatikollista elokuvamateriaalia sekä kymmeniä ja kymmeniä hyllymetrejä sarjakuvia.

Pekka Tuliaran elokuvaintoimosta yhtenä osoituksena oli *Filmi-hullu*-lehden numero 2/2009 eli *Carte blanche à Pekka Tuliara*, johon hän kirjoitti käytännössä lehden kaikki artikkelit Technicolorin kuninkaasta ja kuningattaresta Errol Flynnin Robin Hood -tulkintaan, B-lännenfilmeihin Suomessa ja Vaiteliaan miehen Irlanti -artikkeliin asti.

Kuten Peter von Bagh kirjoitti tuon lehden pääkirjoituksessa: ”Pekka Tuliaran asenne ja tiedot ovat eräänlainen takuumerkki. Liikutaan sellaisen elokuvakulttuurin parissa, joka on pitkälti kadonnut reaali-elämästä hiisi ties minne... Tuliaran tarinat ovat sydämellisesti opastettuja aikamatkoja: yhtäkkiä edessämme on aika jolloin elokuvateatterit merkitsivät jotain paljon nykyistä painokkaampaa, jolloin teollista mainoskoneistoa ei vielä ollut, mutta silti kelluttiin tähtien, mieluiten marginaalisempien (heidän tuntemisensa edellytti paneutunutta ja jatkuvaa elokuvissa ravaamista) tunnelmassa. Oltiin teeskentelemätömiä, periaatteessa elokuvat olivat aina hyviä.”

Ja tuo Pekka Tuliaran avarakatseisuus näkyy tässäkin teoksessa.

Carl Barksin legendaarinen sarjakuva ”Nuorna vitso väännettävä” ilmestyi 1948, kun ankoista vielä mitään tietämätön Pekka Tuliara oli

kymmenvuotias. Tuon sarjakuvan otsikko sopi totisesti Pekalle, sillä ollessaan 11-vuotias hän näki ensimmäisen oikean B-länkkärinsä **Pree-rian laulun**. Hän on muistellut, että juuri tuo elokuva aloitti hänen koko ikänsä kestäneen kiinnostuksen country & western -musiikkiin sekä B-lännenfilmeihin. 14-vuotiaan Peka Tuliaran näkemä John For-
din *Vaitelias mies* taas herätti kiinnostuksen Irlantiin (ja myöhemmin viskiin).

Kaikella on siis alkunsa ja syynsä.

Meillä oli Pekan kanssa hänen viime vuosinaan keskusteluja siitä, että olisimme alkaneet koota hänen muistelmiaan, mikä olisikin ollut varsin-
naista leikkaamisen ja karsimisen juhlaa, mutta korona-aika siirsi ja siirsi projektin alkua ja sitten tuli suuri Noutaja ja muutti kaiken.

*Aurinko vieläkin kun mailleen saa
Cowboy ruskossa ratsastaa.
Onko se mies vaiko varjoa vaan
Mies kiittää uljaalla mustangillaan*

Pekka, Pekka Tuliara
Siinä vasta miesten mies!

*Juhani Tolvanen
Sarjakuvaneuvos*

I

Lännenelokuvat ja niiden näyttelijät

Preerian laulu

Joskus poikavuosinani lähdin hiostavan lämpimänä kevätpäivänä Hel-singin Edison-elokuvateatteriin katsomaan filmiä nimeltä *Preerian lau-lu*. Kohta filmin alettua rupesin kärsimään hankalasta migreenistä. Pa-henevasta päänsärystä huolimatta istuin sinnikkäästi teatterissa lop-puun saakka ja hoipuvin sitten puolikuolleenä kotiin.

Filmissä siis täytyi olla jotakin, vaikka se olikin melkoisesti erilainen kuin näkemäni lännenfilmit yleensä. Pääosassa oli hieman pyylevätkö cowboy, joka aina välillä otti kitaran käteensä ja rupesi laulamaan. Mutta maisemat ja hevoset olivat upeita, ja olihan filmissä mukana pari hur-jaa ratsastus- ja tappelukohtaustakin. Voi sanoa, että tästä filmistä al-koi elämänikäinen rakkauteni hevosooopperoihin eli musikaalisiin län-nenfilmeihin.

Gene Autry (1907–1998) aloitti hevosooopperoiden voittokulun vuon-na 1935 vasta perustetun Republic-yhtiön filmissä *Tumbling Tumble-weeds*, vaikka ennen häntä joku muukin lännentähti oli jo ennättänyt lurauttaa laulun pari valkokankaalla. Autryn suosio oli huipussaan 1930-luvun lopulla, jolloin paljolti hänen ansiostaan halvat B-lännen-filmit alkoivat levitä maaseudun pikkuteattereista suurkaupunkienkin yleisön nähtäviksi.

Vuonna 1940 Autry olikin koko Hollywoodin neljänneksi suosituin Räyttelljä, edellään vain Mickey Rooney, Spencer Tracy ja Clark Gab-le. Hän sai lähes 100 000 ihailijakirjettä kuukaudessa, ja lasketaan, että hänen filmejään näki tuolloin noin 40 miljoonaa ihmistä pelkäs-tään Yhdysvalloissa ja Kanadassa.

Autry vieraili vuonna 1939 Brittein saarillakin Champion-hevosensa kanssa ja keräsi muun muassa Dublinin kaduille puoli miljoonaa katsojaa ennätys, jonka vasta paavi vuosikymmeniä myöhemmin rikkoi.

Sotavuosina Autry toimi lentäjänä Yhdysvaltain ilmavoimissa ja palattuaan takaisin Hollywoodiin hän sai havaita nuoren Roy Rogersin Trigger -hevosineen anastaneen Republic-yhtiössä häneltä laulavan cowboykuninkaan manttelin. Autry vaihtoikin kohta Columbian leipiin ja alkoi tuottaa omia filmejään. Hänen lähes sadasta filmistään vain kaksi tehtiin väreissä, *Preerian laulu* ja *Meksikon öitä* (*The Big Sombrero*, 1949). Nämä sekä mustavalkoiset filmit *Intiaanikapina* (*The Last Round-up*, 1947) sekä *Pilvien ratsastajat* (*Riders in the Sky*, 1949) nähtiin myös Suomessa.

Autryn filmejä ei ollut koskaan ennen Suomeen tullutkaan. Ainoa laulava cowboy meidän valkokankaillamme ennen sodan päättymistä oli ollut Warnerin punatukkainen trubaduuri Dick Foran.

Preerian laulu pohjautuu löyhästi vanhaan cowboyralliin ”Strawberry Roan”, ja sen tarina onkin ollut yksi suosituimpia aiheita lännen elokuvien historiassa. Ken Maynard teki laulusta jo aikanaan samannimisen elokuvan (1933) ja Roy Rogers filmasi peräti kaksi kertaa samantapaista tarinan (*My Pal Trigger*, 1946 ja *Kultainen ori* eli *The Golden Stallion*, 1950). John Englishin ohjaamassa versiossa Gene Autry, karjatilän esimies, pyydystää miehineen Villin punaruskean orin.

Karjatilän omistajan (Jack Holt) nuori poika (Dickie Jones) yrittää ratsastaa hevosella, mutta ori paiskaa hänet maahan ja poika halvaantuu. Katkeroitunut isä yrittää ampua hevosen, mutta onnistuu vain haavoittamaan sitä Gene pelastaa ratsun ja hoivaa sen salaa kuntoon.

Kun pojan isä saa tietää asiasta, ajaa hän Autryn pois karjatilalta ja syyttää tätä hevosvarkaudesta. Autrysta tulee lainsuojaton, mutta hän päättää vielä palauttaa hevosen loukkaantuneelle pojalle, joka voisi parantua, jos vain saisi takaisin elämänhalunsa.

Tarinaa liittyy myös Genen naisystävän tammahevonen, ja lopun

saattaakin jo arvata. Filmi on tunteellinen ja varsinkin hevosten ystäviä liikuttava. Ja vaikka tällä kertaa ei pankkirosvoja tai sotajalalla olevia intiaaneja olekaan mukana, ei elokuvasta puutu jännitystä. Nimimelodian lisäksi Gene laulaa filmissä laulut “Texas Sandman”, “When the Angels Turn on the Lights in Heaven Tonight” ja “When White Roses Bloom in Red River Valley”. Tämä oli myös ensimmäinen elokuva, jossa Genen uskollinen sidekick Pat Buttram oli mukana.

Oikeastaan *Preerian laulun* varsinainen päätähti on kuitenkin Genen kastanjanruskea ratsu Champion, joka oli noihin aikoihin Roy Rogersin palomino-hevososen Triggerin kova kilpailija. Autry on omaelämäkerrassaan kertonut, että hänellä oli pitkän uransa aikana todellisuudessa kolme eri Championia. Ja jokaisella ratsulla oli tietysti omat “sijaisnäyttelijänsä”. Yhden Championin hän otti mukaansa Euroopan kiertueellekin, ja ratsu sai osallistua muun muassa Genen kunniaksi järjestetyille lounaalle Lontoon kunnianarvoisassa Savoy-hotellissa.

Autryn suosio kohosi sodan jälkeen nopeasti taas entiselleen ja hän jatkoi laulavan cowboyn uraansa valkokankaalla ja televisiossa 1950-luvun puoliväliin saakka. Kaikkia hänen suosionsa ei kuitenkaan miellyttänyt. Kerran eräässä esiintymisessä joku häirikkö huusi yleisön joukosta: “Et osaa näytellä etkä ratsastaa, eikä sinulla ole kunnon lauluääntäkään!” Autry vastasi tähän: “Saatat olla aivan oikeassa, ja onhan minulla todisteena siitä pari miljoonaa dollaria pankkitililläni!”

Joten kyllä hänessä jotakin erikoista täytyi olla!

B-lännenfilmit Suomessa

1930–1954

Ensimmäinen muistoni oikean B-länkkärin näkemisestä on varsin kivulias. Huhtikuussa 1950 menin 11-vuotiaana Helsingin Edison-teatteriin katsomaan filmiä nimeltä *Preerian laulu*. Kohta filmin alettua rupesin kärsimään kiusallisesta migreenistä. Sepät tekivät töitä koko filmin ajan, mutta istuin sinnikkäästi katsomossa loppuun saakka. Piti hän minun nähdä, onnistuiko Gene Autry -niminen sankari pelastamaan lainsuojattomaksi joutuneen Champion-hevosen. Tämän filmin voi sanoa aloittaneen koko ikäni kestäneen kiinnostuksen paitsi country & western -musiikkiin myös elokuvalajiin nimeltä B-lännenfilmi.

Lamakauden iskettyä Yhdysvaltoihin 1920- ja 1930-lukujen vaihteessa keksittiin yhdeksi keinoksi houkutella väkeä elokuvateattereihin näyttää kaksi filmiä yhden hinnalla (double feature). Näin syntyi pienimuotoinen, yleensä noin tunnin pituinen B-elokuva, joka voitiin esittää pitemmän eli A-filmin ohella. Maaseudun pikku teattereissa tulivat varsinkin nuorison suosimiksi niin sanotut lauantaimateineat, joissa kahden B-länkkärin lisäksi nähtiin uutiskatsaus, piirretty lyhäri sekä vielä 20 minuutin jakso 12-osaisesta sarjaelokuvasta.

B-länkkäreitä erikoistui aluksi väsäämään kenkänauhabudjetilla toimivat Hollywoodin pikkuyhtiöt, joilla oli sellaisia nimiä kuten Syndicate, Big Four, Tiffany, Superior ja niin edelleen. Uuden filmilajin osoittauduttua toimivaksi myös isot studiot perustivat itselleen omat B-filmiyksikkönsä. Suomessa B-filmimarkkinat olivat pienemmät kuin muualla maailmassa. 1930-luvulla kun ei pikkuyhtiöillä ollut täällä

edustusta, ja 1940-luvun alkupuolella ei filmejä tullut tänne sodan takia lainkaan. Vasta 1948, kun Republic-yhtiö sai tänne edustuksen, alkoi meilläkin eräänlainen B-länkkärien kulta-aika, jonka television yleistymisen Yhdysvalloissa 1950-luvun alussa kuitenkin jätti varsin lyhyeksi.

Hirmu hevosen selässä: KEN MAYNARD

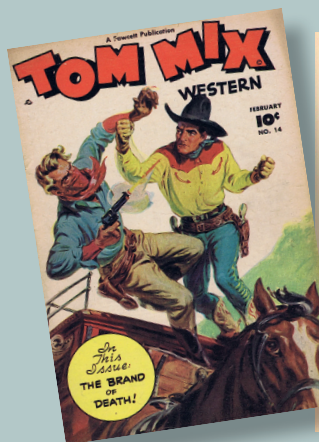
Ensimmäinen varsinainen äänellä varustettu Suomeen tullut B-länkkäri oli Universalin studioilla 1929 valmistettu Ken Maynardin (1895–1973) tähdittämä *Hirmu hevosen selässä* (*The Wagon Master*), jonka ensi-ilta oli Helsingin Olympia-teatterissa ensimmäinen huhtikuuta 1930. Filmi oli 60-prosenttisesti äänifilmi, jossa oli myös pieni musiikkitausta. Ajan tavan mukaan filmistä kiersi maailmaa myös täysin mykkä versio. Ensimmäisen B-länkkärin suomenkielinen nimi oli kuvaava, sillä Ken Maynardia on yleisesti pidetty valkokankaan kaikkien aikojen taitavimpana ratsastajana. Hän kykeni esittämään uskomattomia temppuja milloin satulassa istuen, hevosen vatsan alla roikkuen tai ratsun kyljellä riippuen. Ken itse tosin piti veljeään Kermitiä vieläkin taitavampana. Tämä tuurasikin joskus kuuluisampaa veljeään Maynardin uran loppuvaiheissa, kun sankari itse alkoi olla vähän liian lihava satulaan ja rupesi ottamaan rohkaisuryppyjä turhan tiheästi.

Ken Maynard oli iso cowboytähti jo 1920-luvulla. First National-yhtiö, jonka palveluksessa hän oli, siirtyi 1929 Warner-veljesten omistukseen. Kun uusi yhtiö ei aluksi ollut yhtä innokas satsaamaan lännenelokuviin (joiden tuotanto oli vaikeutunut äänen mukaantulon johdosta), vaihtoi Ken ison Universalin leipiin. Täten hänen vauhdikkaita äänilänkkäreitään nähtiin runsaasti Suomessa 1930-luvun alkupuolella, toisin kuin Buck Jonesin, Tim McCoy'n, Bob Steelen ja Tom Tylerin,

Pekka Tuliara oli armoitettu populaarikulttuurin tuntija, joka kirjoitti paljon länkkäreistä, niin elokuvista kuin sarjakuvistakin. 1980-luvulla toimintansa aloittanut Tuliara jakoi mielellään tietoa, jota ei tuolloin ollut helppo muutoin löytää. Nyt tuo tieto tuntuu uudestaan kadonneen, vaikka sitä olisi periaatteessa helpompi kaivaa esille kuin koskaan aiemmin.

Tulian teksteistä aukeaakin maailma, joka on ehkä peruuttamattomasti kadonnut: kinokorttelien maailma, jossa elokuvat merkitsevät jotain elämää suurempaa, mielikuvituksen vapaata leikkiä, joka innostaa lapsia tutkimaan maailmankaikkeutta. Tulian tekstejä leimaa lämmin nostalgia, joka tuntuu henkilökohtaiselta vuosikymmenten jälkeenkin.

Preerian lauluun on koottu Tulian länkkäriaiheisia kirjoituksia eri lehdistä, kuten Filmihullusta, Sarjainfosta ja Ruudinsavusta. Kirjan on toimittanut Ruudinsavu-lehden päätoimittaja Juri Nummelin, ja sarjakuvaneuvos Juhani Tolvanen on kirjoittanut siihen esipuheen, jossa hän esittelee Tulian hahmoa ja harrastuksia.

ISBN 978-952-7469-76-7

Kannen kuva: Tarmo Koivisto
Kannen design: Timo Ronkainen

